

ARKEOLOGISK UNDERSØKELSE/OVERVÅKING

Bispegata 35, gnr. 1/bnr. 1222, Hamarkaupangen,
Hamar kommune, Hedmark

Amundsen, Hilde Rigmor og Hafsal, Nils Aage

Tittel ARKEOLOGISK UNDERSØKELSE/OVERVÅKING Bispegata 35, gnr. 1/bnr. 1222, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 113/2016	Publiseringsdato
	Prosjektnummer 1020745	Oppdragstidspunkt Februar – november 2016
	Forsidebilde Oversiktsfoto av Bispegata 35 mot NØ. Foto: NIKU 28.06.2016. Cf35137 0011.	
Forfatter(e) Amundsen, Hilde Rigmor og Hafsal, Nils Aage	Sider 50	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Sunniva Wilberg Halvorsen
Prosjektmedarbeider(e) Hilde Rigmor Amundsen, Nils Aage Hafsal
Kvalitetssikrer Hanne Ekstrøm Jordahl

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren

<p>Sammendrag</p> <p>Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har utført en arkeologisk undersøkelse/overvåking i forbindelse med graving for nytt bolighus, garasje, hageanlegg mm. innenfor Bispegata 35, gnr. 1/ bnr. 1222, Hamar kommune, Hedmark. Eiendommen ligger innenfor den middelalderse Hamarkaupangen (ID 88381, kulturminnedatabasen Askeladden). Det ble påvist automatisk fredete kulturminner i form av skjørbrante stein av «bryggesteinstypen». Det var to konsentrasjoner med bryggestein, påvist i jordprofiler i hhv. SV-del og Ø-NØ-del av undersøkelsesområdet. Øvrige funn av bryggestein var svært spredt med kun enkelte forekomster i øvrige deler av tomta. Det ble gjort gjenstandsfunn ved bruk av metallsøker, derav en pilspiss av jern, slagg mm. Både bryggestein og gjenstander kan høyst sannsynlig knyttes til middelalderse bosetning og aktiviteter innenfor området. Det ble derimot ikke påvist sikre/entydige kulturlag eller andre fortidige kontekster som bryggestein og gjenstander kunne knyttes opp mot. Kulturlag med bryggestein er tidligere påvist innenfor nærliggende villatomter. Det syntes ikke som om bryggesteinene var in situ, muligens med unntak av funnkonsentrasjonen i Ø-NØ-del. Hovedsakelig dreier det seg om omrotete og/eller redeponerte masser. Det var likevel relativt mye funn av bryggestein innenfor ulike deler av tomta, som til sammen utgjør et stort areal. Det er et åpent spørsmål hvorvidt massene er omflyttet innenfor selve eiendommen, i forbindelse med aktiviteter knyttet til nyere tids bosetning, som anlegging av plen, eller om massene er transportert fra nærliggende områder. Bevaringstilstand/-forhold er vurdert som dårlige, men det ble gjort relativt mange metallfunn med metallsøker innenfor en begrenset undersøkelse. Det tyder på at metall holder seg relativt godt i denne type masser.</p>
--

Emneord Middelalder – Hamarkaupangen – Arkeologisk undersøkelse – Bryggestein - Metallfunn

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

Forord

I dagene 28.6.-5.7.2016 utførte Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) en arkeologisk undersøkelse i forbindelse med graving for nytt bolighus, garasje, hageanlegg mm. innenfor villaeiendommen Bispegata 35, gnr. 1/ bnr. 1222, Hamar kommune, Hedmark.

Innholdsfortegnelse

Figurliste	7
1 Bakgrunn.....	8
2 Feltarbeidet	12
3 Funn og funnforhold.....	18
4 Dokumentasjon	35
5 Metallfunn med funnliste.....	36
6 Konklusjon	37
7 Referanser	37
8 Fotoliste.....	38
9 Kontekstskjema	43
10 Profiltegninger.....	47

Figurliste

Figur 1 Oversiktskart Hamarkaupangen med Bispegata 35 markert.	10
Figur 2 Kart over Bispegata 35 med nærliggende tomter og gateløp (Olav Myntmestersgate vises ikke på dette kartet, men ligger nord for undersøkelsesområdet).	11
Figur 3 Undersøkelsesområdet sett fra Bispegata. Gammelt bolighus i midtpartiet. Mot N-NØ. Foto: NIKU 28.06.2016. Cf35137_0001.	13
Figur 4 Utsyn undersøkelsesområdet i retning Hedmarksmuseet og Domkirkeodden. Mot V. Foto: NIKU 28.06.2016. Cf35137_0002.	14
Figur 5 Utsyn undersøkelsesområdet mot NRK-tomta. Mot S-SV. Foto: NIKU 28.06.2016. Cf35137_0003.	14
Figur 6 Utsyn undersøkelsesområdet mot Klokketårnet som markerer den middelalderiske Korskirken (Bispegata 34 i forgrunnen). Mot S-SØ. Foto: NIKU 28.06.2016. Cf35137_0004.	15
Figur 7 Undersøkelsesområdet med gammelt bolighus og del av gammelt hageanlegg. Mot N-NØ. Foto: NIKU 2016. Cf35137_0006.	15
Figur 8 Baksiden/N-siden av gammelt bolighus med revet uthus i forgrunnen. Mot S. Foto 28.06.2016. Cf35137_0008.	16
Figur 9 Graving til nytt bolighus på bergknausen igangsatt. Mot S-SV. Foto 28.06.2016. Cf35137_0009.	16
Figur 10 Tiltak (11) under utførelse innenfor tiltaksområdet. Kart fra tiltakshaver/planlegger.	17
Figur 11 De arkeologisk undersøkte sjaktene (1-6) innenfor undersøkelsesområdet, Bispegata 35. ..	19
Figur 12 Område for ny hekk langs Bispegata (tiltak 1) før undersøkelse. Mot Ø. Foto: NIKU 28.06.2016. Cf35137_0013.	21
Figur 13 Oversiktsfoto Sjakt 1, ny hekk langs Bispegata (tiltak 1). Mot NØ. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0047.	21
Figur 14 Østre del av N-profil i Sjakt 1. Eks. på lagfølgen i profilen: Lag 1, 2 og 3. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0050.	22
Figur 15 Detalj metalltråd i undergrunnen (Lag 3), midtre mot vestre del av N-profil i Sjakt 1. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0056.	22
Figur 16 Bryggestein og to ubrente dyrebein fra midtre del av N-profil i Sjakt 1. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0053.	23
Figur 17 Oversikt Sjakt 2, søndre del med telefonledning. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0063. ...	24
Figur 18 Oversikt Sjakt 2, nordre del. Mot N. Foto: NIKU: 01.07.2016. Cf35137_0064.	24
Figur 19 Eksempel på profil i Sjakt 2, fra nordre del av V-profil. Spredte funn av om lag tre bryggestein i dette området. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0073.	25
Figur 20 Oversiktsfoto Sjakt 3; «vinkelsjakt» med funnrik «øy» ved stikke i forkant, tiltak 8 – nytt bolighus etc. Mot NØ. Foto: NIKU 01.07.2016. . Cf35137_0074.	26
Figur 21 Detalj av bryggesteinskonsentrasjon i nordre del av Ø-profil i Sjakt 3. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0078.	27
Figur 22 Funnrik «øy» med bryggestein (gravd opp fra kantene rundt) i forkant av Sjakt 3. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0086.	27
Figur 23 Piggging med maskin ved Sjakt 3, for fjerning av bergknausen i NØ-del av området (for nytt bolighus etc.). Nytt hus i Olav Myntmestersgate i bakgrunnen. Mot NV. Foto: NIKU 04.07.2016. Cf35137_0107.	28

Figur 24 Oversiktsfoto nordre del av Sjakt 4, tiltak 2 – ny hekk langs østre grense. Mot S. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0087.	29
Figur 25 Oversiktsfoto søndre del av sjakt 4 (tangerer nordre del av Sjakt 5 i forgrunnen), tiltak 2 – ny hekk langs østre grense. Mot N. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0088.....	29
Figur 26 Detalj nordre del av V-profil i Sjakt 4, spredte funn av bryggestein (samlet på toppen av profilen). Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0089.	30
Figur 27 Oversiktsfoto Sjakt 5 (grenser mot Sjakt 4 i nord), tiltak 8 (nedre del), tiltak 7 og tiltak 9. Mot N. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0094.	31
Figur 28 Detalj nordre del av Ø-profil i Sjakt 5. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0095.	31
Figur 29 Detalj søndre del av V-profil i Sjakt 5, ut mot Bispegata. Foto: NIKU 01.07.2016. Cf35137_0101.	32
Figur 30 Detalj midtre del av V-profil i Sjakt 5 med metalltråd i undergrunnen. Foto: NIKU 01.07.2016. . Cf35137_0100.	32
Figur 31 Oversiktsfoto Sjakt 6 i NØ-del av undersøkelsesområdet, i bakkant av bergknausen. Mot S-SV. Foto: NIKU 29.06.2016. Cf35137_0030.....	33
Figur 32 Sjakt 6 i NØ-del av undersøkelsesområdet. Mot N-NØ. Foto: NIKU 29.06.2016. Cf35137_0028.	34

1 Bakgrunn

Bakgrunn for undersøkelsen var søknad fra tiltakshaver Pål Bakke datert 6.11.2015 (supplert senest 31.12.2015), videresendt fra Hedmark fylkeskommune 14.12.2015, om dispensasjon fra Lov om kulturminner for graving i forbindelse med bygging av bolig, garasje og opparbeiding av hage innenfor Bispegata 35, gnr. 1/bnr. 1222, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark. NIKU oversendte prosjektbeskrivelse og budsjett for oppdraget til Riksantikvaren i brev datert 2.2.2016. Dispensasjon ble innvilget av Riksantikvaren i brev av 16.2.2016 (ref. 15/01980-10. ARK. P – Plansaker 95-96 Hamar kom. – He). Riksantikvarens oppdragsbestilling til NIKU foreligger i brev datert 7.1.2016.

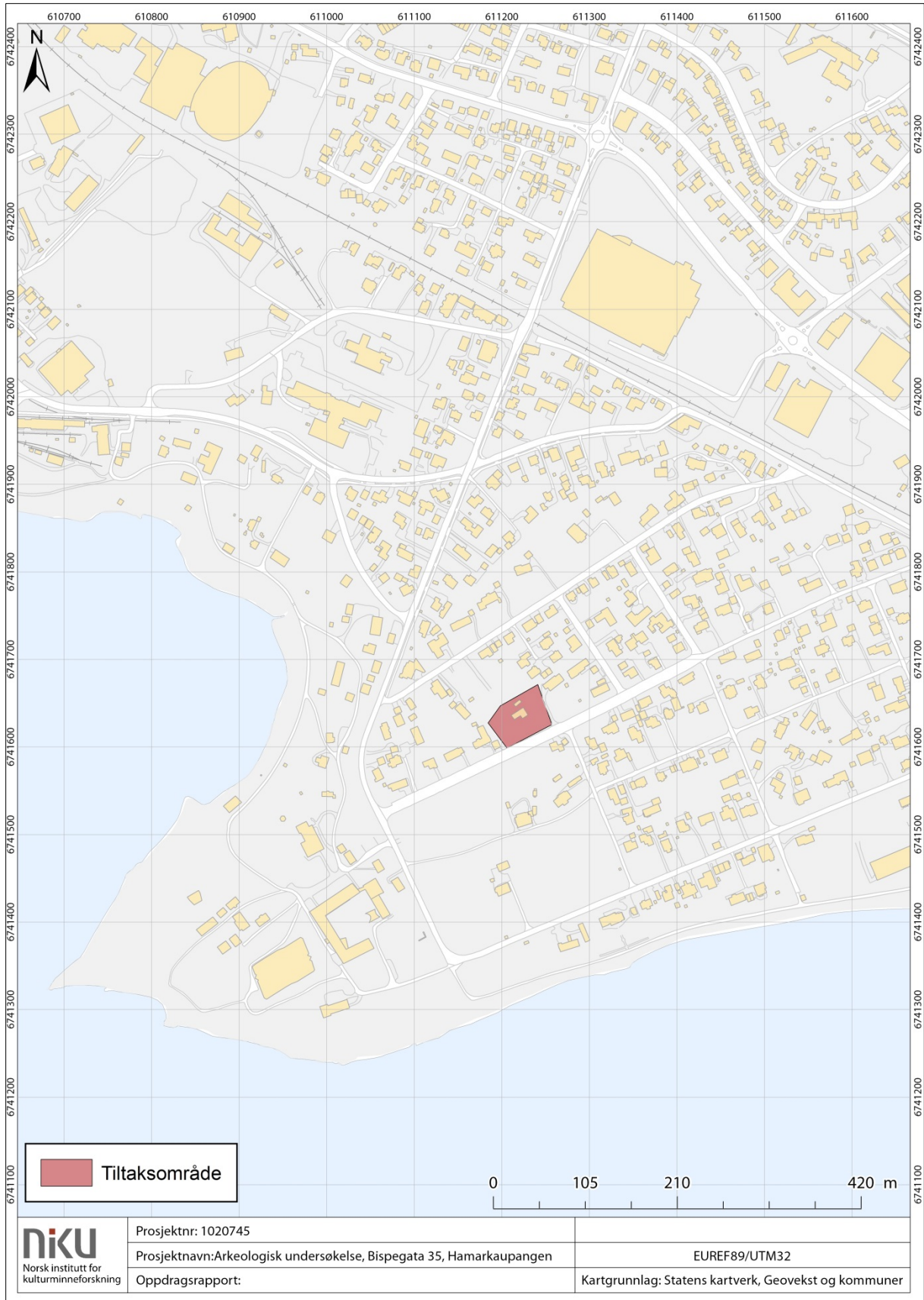
Tiltaksområdet, Bispegata 35, ligger sentralt innenfor Hamarkaupangen (ID 88381, kulturminnedatabasen *Askeladden*, Sæther 1995), se kart figur 1 og 2.

Hamarkaupangen er et byanlegg fra middelalderen, som er automatisk fredet i medhold av lov om kulturminner av 1978 nr. 50 (kml) § 4 første ledd pkt.a. I henhold til kml § 3 første ledd er inngrep i automatisk fredete kulturminner forbudt med mindre det foreligger tillatelse etter kml § 8, 1. ledd. Riksantikvaren er rette myndighet til å gi slik tillatelse, jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven § 1 nr. 1.

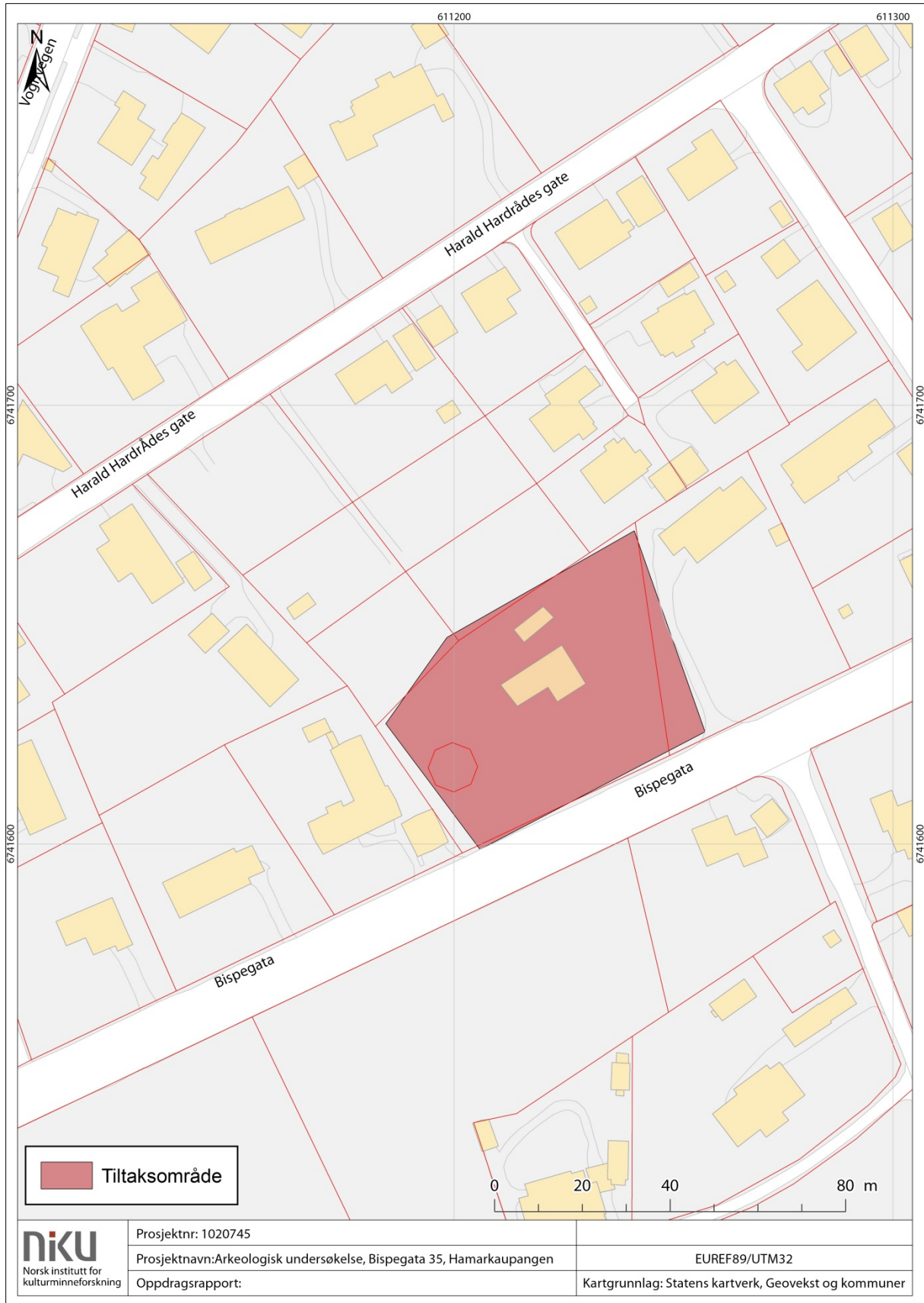
Det ble ansett som relevant å foreta en arkeologisk undersøkelse i forbindelse med det omsøkte tiltaket, i form av overvåking av gravearbeidene. Det begrunnes med tomtas sentrale beliggenhet innenfor Hamarkaupangen, ikke langt øst for Domkirkeodden og den såkalte «NRK-tomta», med kjente forekomster av kulturlag fra middelalder. Ruinen etter den middelalderske Korskirken ligger ikke langt S-SØ for undersøkelsesområdet. Det er tidligere påvist kulturlag innenfor nærliggende villa-tomter i området (f.eks. Amundsen 2012, Amundsen og Molaug 2010, med referanser).

Generelt er det manglende oversikt over middelalderbebyggelsenes utbredelse og karakter innenfor Hamarkaupangen. Mesteparten av kaupangområdet befinner seg i private hager, og er dermed

utsatt for flere ulike tiltak, alt fra drenggrøfter til buskplanting. Gjennom årene er derfor mye av kulturlagene fra kaupangen blitt perforert og punktvis fjernet. Det er ikke foretatt utgravninger i større målestokk i fornminneområdet, men det er gjort punktvis registreringer ved et antall tiltak som har vært foranlediget av kabelgrøfter, vann/avløpsreparasjoner etc. Kulturlagene som er registrert er ofte tynne og organisk materiale er sterkt nedbrutt.

Figur 1 Oversiktskart Hamar kaupangen med Bispegata 35 markert.

Figur 2 Kart over Bispegata 35 med nærliggende tomter og gateløp (Olav Myntmestersgate vises ikke på dette kartet, men ligger nord for undersøkelsesområdet).

2 Feltarbeidet

NIKUs oppdrag har bestått av arkeologisk undersøkelse med overvåking for graving for nytt bolighus, garasje, hageanlegg mm. innenfor Bispegata 35. Feltarbeidet ble utført i dagene 28.6-5.7.2016 (i alt seks feltdager). Arkeolog Hilde Rigmor Amundsen hadde ansvaret for og utførte undersøkelsen, samt utført etterarbeid og rapport. Sivilingeniør og GIS-ansvarlig ved NIKU Nils Aage Hafsal deltok siste feltdag, og utførte søk med metallsøker samt assisterte i CPOS-innmålingen. Arkeolog Sunniva Wilberg Halvorsen v/ NIKU har vært prosjektleder.

Det arkeologiske feltarbeidet ble utført samtidig med grunnarbeider innenfor undersøkelsesområdet. Utførende aut. maskinentreprenører var Doublaug Hamar AS, med Skogen Entreprenør AS v. Jahn Skjerpingsstad som underentreprenør. Tiltakshaver møtte opp første feltdag, 28.6.2016, og ga nyttig informasjon om nyere inngrep på tomta og de foreliggende byggeplanene. Praktiske forhold og logistikk rundt feltarbeidet gikk greit, og med god informasjon mellom partene. Et støypproblem de siste dagene i felt besto av maskinpigging for å fjerne bergknausen i NØ-del av tomta. Som et HMS-tiltak ble det brukt øreklokker.

Et eldre bolighus i tømmer fra 1940-årene (store deler av huset skal bevares) med et uthus (revet som en del av tiltaket) og en stor gammel hage dekket den opprinnelige eiendommen. Flere nye tiltak skal gjennomføres innenfor tomta. Disse er beskrevet og inngår i søknaden og behandling om dispensasjon fra Lov om Kulturminner og består av, kortfattet gjengitt her:

Tiltak 1: Ny hekk langs Bispegata. Total lengde ca. 37,5 meter. Dybde 0,4 meter, bredde 0,4 meter.

Tiltak 2: Ny hekk østre grense. Total lengde ca. 13,5 meter. Dybde 0,4 meter, bredde 0,4 meter.

Tiltak 3: Oppfylling i nord-østre del av tomt. Fylles med overskuddsmasser fra utgraving av hus.

Tiltak 4: Nye strømledninger. Legges inn til gammelt og nytt bolighus fra koblingsboks i Olav Myntmestersgate 58. Total lengde ca. 75 meter. Dybde på grøft 0,5 meter (hvorav det meste blir gravd i det området som først fylles opp, se tiltak 3), bredde 0,4 meter.

Tiltak 5: Nye vann og avløpsledninger. Kobles på i Bispegata og legges i samme grøft som dagens V/A-ledninger til eksisterende hus. Dybde på grøft om lag 2 meter, bredde 0,5 meter i bunn og ca. 1,5 meter i topp.

Tiltak 6: Ny drenering gammelt hus. Total lengde ca. 25 meter. Dybde ca. 2 meter, bredde ca. 0,3 meter i bunn og ca. 1 meter i topp.

Tiltak 7: Utgraving til plate på mark for garasje/carport samt forplass garasje. Totalt areal inkl. forplass ca. 176 m². Antatt gjennomsnittlig dybde 1,2 meter.

Tiltak 8: Utgraving til plate på mark for nytt hus, oppfylling i nord samt utgraving til fundament for terrasse. To plan + terrasse.

Tiltak 9: Utgraving til forplass bolig og gangvei opp til hus. Arealet inkl. trapp opp fra garasje er på ca. 20 m². Gjennomsnittlig gravedybde ca. 0,9 meter.

Tiltak 10: Ny hekk mellom gammelt og nytt hus. Total lengde ca. 14 meter. Dybde 0,4 meter, bredde 0,4 meter.

Tiltak 11: Flytting av kommunal lysstolpe. Lysstolpe står i dag plassert i planlagt innkjørsel. Planlegges flyttet ca. 3 meter østover. Det må graves to hull, ett for å få den bort, og ett for nytt fundament. Antatt dybde ca. 1 meter og diameter på hullet ca. 1 meter.

De 11 tiltakene er kartfestet og nummerert i figur 10.

Relatert til den arkeologiske undersøkelsen ble i alt seks søkesjakter (grøfter) avdekket, knyttet til de tiltakene som ansås mest relevante å undersøke, se oversikt over sjaktene figur 11. I tillegg kom praktiske forhold og vurderinger inn, som lokal topografi, opplysninger om tidligere inngrep mm. Deler av tiltaksområdene lå på fast fjell/bergknaus i eiendommens NØ-del, se foto figur 9 og 23.

I alt åtte områder som berøres av de 11 angitte tiltakene, ble undersøkt arkeologisk, helt eller delvis. Dette gjelder tiltak 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 og 9. Undersøkelsen av disse områdene beskrives nærmere i neste avsnitt, relatert til de arkeologiske søkesjaktene nummerert fra 1 til 6. Tiltakene som ikke er undersøkt er 6, 10 og 11. I områdene for disse tiltakene er det ansett å være lavt potensial for funn av ulike årsaker. Tiltak 6 og 10: området er hovedsakelig fast berg, antatt å være gravd tidligere, lite tilgjengelig ved undersøkelsestidspunktet. Tiltak 11: i selve Bispegata, antatt å være gravd tidligere, lite funn i sørenden av sjakt 5 som grenser mot lysstolpen.

Figur 3 Undersøkelsesområdet sett fra Bispegata. Gammelt bolighus i midtpartiet. Mot N-NØ. Foto: NIKU Cf35137_0001.

Figur 4 Utsyn undersøkelsesområdet i retning Hedmarksmuseet og Domkirkeodden. Mot V. Foto: NIKU Cf35137_0002.

Figur 5 Utsyn undersøkelsesområdet mot NRK-tomta. Mot S-SV. Foto: NIKU Cf35137_0003.

Figur 6 Utsyn undersøkelsesområdet mot Klokketårnet som markerer den middelalderiske Korskirken (Bispegata 34 i forgrunnen). Mot S-SØ. Foto: NIKU Cf35137_0004.

Figur 7 Undersøkelsesområdet med gammelt bolighus og del av gammelt hageanlegg. Mot N-NØ. Foto: NIKU Cf35137_0006.

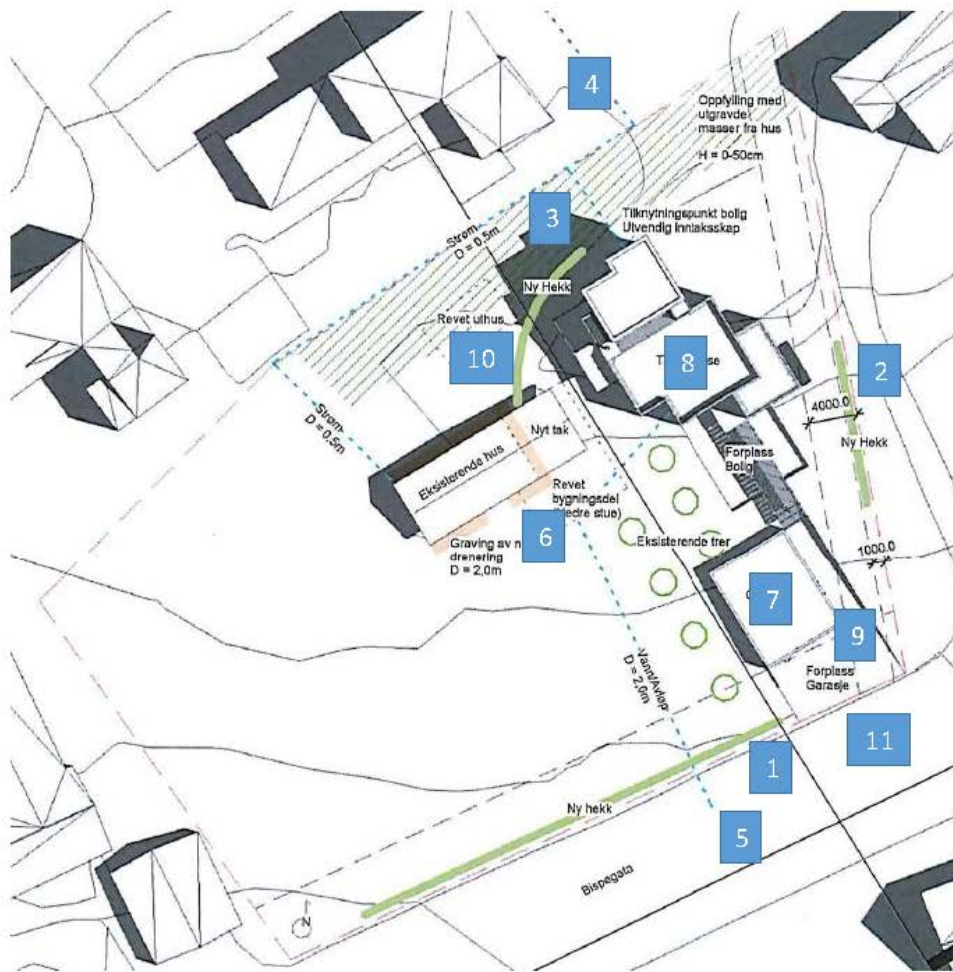

Figur 8 Baksiden/N-siden av gammelt bolighus med revet uthus i forgrunnen. Mot S. Foto NIKUCf35137_0008.

Figur 9 Graving til nytt bolighus på bergknausen igangsatt. Mot S-SV. Foto NIKU Cf35137_0009.

Oversikt over graving og oppfylling

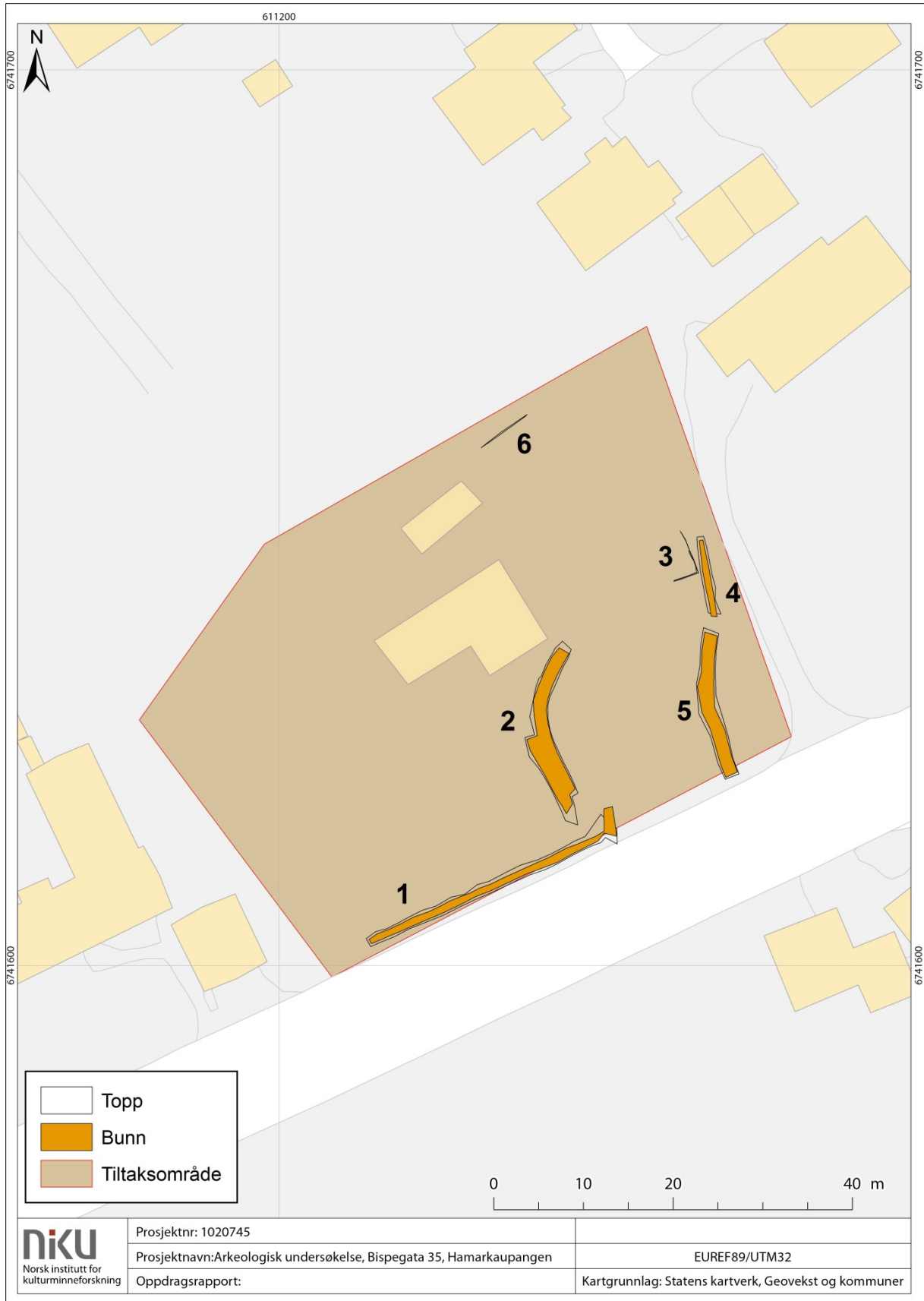

Figur 10 Tiltak (11) under utførelse innenfor tiltaksområdet. Kart fra tiltakshaver/planlegger.

3 Funn og funnforhold

Den arkeologiske undersøkelsen innebar å påvise, tolke og dokumentere eventuelle funn og kulturlag fra middelalder i tilknytning til tiltakene på eiendommen, beskrevet i Kap.2 over.

Det ble åpnet i alt seks søkesjakter, nummerert sjakt 1 til 6, i områdene for de ulike tiltakene/inngrepene, se oversiktskart figur 11. I alle sjaktene ble jordmasser fjernet med gravemaskin, og det ble gravd ned til steril undergrunn. Profilene ble fremrensket med graveskje, og utvalgte deler av profilene ble nærmere dokumentert med foto. Grunnet lite funn, ble det kun utført profiltegninger og fylt ut kontekstskjema fra to utvalgte profiler der det var visse bryggesteinskonsentrasjoner, nærmere beskrevet under.

Figur 11 De arkeologisk undersøkte sjaktene (1-6) innenfor undersøkelsesområdet, Bispegata 35.

SJAKT 1, knyttet til Tiltak 1 – Hekk langs Bispegata

En ca. 30 m. Ø-V-gående sjakt langs gjerdet mot Bispegata ble anlagt i S- og SV-del av tomta. Sjakta skulle i hht. tiltaksbeskrivelsen være ca. 0,4 m bred og ca. 0,4 m dyp. Det ble gravd noe dypere. Det var relativt skrinne jordmasser, og ikke langt ned til undergrunn. Terrenget skrånet svakt mot S/gjerdet langs Bispegata. Grunnet dette var N-profilen dypere enn S-profilen. Profilene på begge sider av sjakta ble fremrensket med graveskje. Funn av bryggestein, i små konsentrasjoner, ble hovedsakelig gjort i V-del av N-profilen. Ca. 13 m av denne delen av profilen, fra V til Ø, er dokumentert ved profiltegning i M:1:20, se beskrivelse av lagfølge og funn under, samt Profiltegning 1, kap.10. Det er tatt foto og fylt ut kontekstskjema med vurdering av bevaringstilstand/-forhold. S-profilen i Sjakt 1 er ikke nærmere dokumentert utover foto. Funn av noe spredt bryggestein og noe røde teglbiter også her, men mye mindre enn i N-profilen.

Beskrivelse Profiltegning 1:

Ca. 13 m av N-profil ble tegnet i M:1:20 grunnet visse konsentrasjoner av bryggestein, målt fra V-enden av profilen i retning Ø. Det var derimot mer spredte bryggestein her sammenlignet med i Sjakt 3 der den andre profiltegningen (2) er utført, se under. Den dokumenterte delen av denne profilen utgjør et representativt bilde mht. både lagfølger og funnforhold i de øvrige profilene, både i denne og i de øvrige sjaktene. Lagfølge: Lag 1: plen-/matjord, mellombrun humus, homogene løse og tørre masser, ca. 5-30 cm tykt ujevnt fordelt over den 13 m lange profilen. Svært spredte bryggestein i overgangen mot Lag 2 samt enkelte røde teglbiter. Ikke spor av kull. Lag 2: mørkegult/-brunt "spettet" og leirholdig lag, inneholder noe stein og grus, ca. 8-35 cm tykt ujevnt fordelt over den 13 m lange profilen. Inneholder spredte bryggestein, særlig i overgangen mot Lag 1, og også lenger ned i laget. I alt tre ubrente dyrebein, derav en liten knokkel, funnet i samme sjakt som bryggesteinen, i to ulike områder. Enkelte spredte røde teglbiter og ett nyere tids glass-skår. Spredte metallfunn i jordmassene avdekket med metalldetektor 5.7.2016, i alt fire funn innsamlet (se Funnliste, kap.5). Metallfunnene kommer sannsynligvis fra Lag 2, men noe kan også ha ligget i Lag 1. Lag 2 blir mer fuktig og har mer preg av "kvabb" ned mot Lag 3. Ikke spor av kull. Lag 3: lysegul, kompakt leirholdig mineraljord, "kvabb", ca. 2-10 cm tykt. En del naturlige stein, særlig i nedre del. Undergrunn. Metalltråder (sannsynligvis kobber) er stukket ned i undergrunnen på to steder langs den tegnede delen av profilen, markert på profiltegningen. Det er tre øvrige metalltråder lenger øst i profilen, i samme dybde. En nabo mente det var jording knyttet til tidligere NRK-master som sto på den andre siden av Bispegata, og det er en sannsynlig tolkning. Et rør helt i V-enden av S-profilen står ned i undergrunnen. En gul plastledning, sannsynligvis en telefonledning, er gravd ned i undergrunnen i Ø-del av profilen (fortsetter i S-del av Sjakt 2). Gammel V/A-grøft (Sjakt 2) tangerer Ø-del av sjakta. En plastbit stikker ut av Lag 3 i S-profilen mot gjerdet. Disse nyere elementene er tydelige tegn på tidligere graving, og følgelig omroting/redeponering av massene. Graving til nedlegging av de ulike konstruksjonene er ikke nødvendigvis utført til samme tid.

Vurdering av bevaringstilstand/-forhold:

Lagene ligger over grunnvannstanden, i umettet sone. Vedlagt denne rapporten følger en forenklet utgave av kontekstskjemaet for miljøovervåking for Lag 1 og Lag 2 (skjema 1 og 2 i Kap.9). Lag 1: 95 % botanisk (humus), 5 % gjenstandsfunn (bryggestein, røde teglbiter). Bevaring A2 – dårlig, men det er et plen-/matjordlag, så bevaringstilstand/-forhold har liten kulturhistorisk relevans. Lag 2: 95 % botanisk (humus), 4 % gjenstandsfunn (bryggestein, røde teglbiter, et glass-skår), 1 % dyrebein (tre

stk. ubrent). Bevaring A2 - dårlig, men liten kulturhistorisk relevans pga. omroting/redeponering av masser, ingen intakt kulturlag. Lag 3, undergrunnen er ikke vurdert.

Figur 12 Område for ny hekk langs Bispegata (tiltak 1) før undersøkelse. Mot Ø. Foto: NIKU Cf35137_0013.

Figur 13 Oversiktsfoto Sjakt 1, ny hekk langs Bispegata (tiltak 1). Mot NØ. Foto: NIKU Cf35137_0047.

Figur 14 Østre del av N-profil i Sjakt 1. Eks. på lagfølgen i profilen: Lag 1, 2 og 3. Foto: NIKU Cf35137_0050.

Figur 15 Detalj metalltråd i undergrunnen (Lag 3), midtre mot vestre del av N-profil i Sjakt 1. Foto: NIKU Cf35137_0056.

Figur 16 Bryggstein og to ubrente dyrebein fra midtre del av N-profil i Sjakt 1. Foto: NIKU Cf35137_0053.

SJAKT 2, knyttet til Tiltak 5 – Nye V/A-ledninger

En ca. 21 m. S-N-gående sjakt for nye V/A-ledninger ble avdekket fra Bispegata og nordover i retning området mellom gammelt og nytt bolighus, der den svinger mot NØ. Sjakta var ca. 1,5 m bred i S, ca. 2,3 m bred i midtpartiet, ca. 2 m bred i N. En grøft for V/A i samme område ble gravd på 1960-tallet. Ø-profil i sjakta ble fremrensket med graveskje. Sjakta inneholdt hovedsakelig samme type profiler, lagfølge og funnforhold som Sjakt 1, se over. Det var homogene lag langs hele profilen, men lagfølgen var til dels omrotet, noe som var særlig tydelig i S-del, og som skyldes V/A-grøfta fra 1960-tallet. Grunnere/skrinnere jordsmonn i N-del av profilen. Lagfølge: Lag 1: plen-/matjord, Lag 2: mellombrun leirholdig humus med få og svært spredte funn av bryggstein, i overgangen mellom Lag 1 og Lag 2 samt i selve Lag 2. Til sammen fire metallfunn gjort med metallsøker innsamlet (se Funnliste, kap.5). For øvrig ingen funnkonsentrasjoner eller klare kontekster. Laget var omrotet, bla. funn av små biter rød tegl, en gammel (strøm)sikring i N-del, Lag 3) lysegul "kvabb"/undergrunn. To metallstenger (sannsynligvis kobber) stakk ut av undergrunnen; to stk. langs Ø-profil og 1 stk. langs V-profil. I S-del av sjakta ble deler av en gul telefonledning avdekket, se Sjakt 1 over. Sjakt 2 er ikke nærmere dokumentert utover foto.

Figur 17 Oversikt Sjakt 2, søndre del med telefonledning. Foto: NIKU Cf35137_0063.

Figur 18 Oversikt Sjakt 2, nordre del. Mot N. Foto: NIKU: Cf35137_0064.

Figur 19 Eksempel på profil i Sjakt 2, fra nordre del av V-profil. Spredte funn av om lag tre bryggestein i dette området. Foto: NIKU Cf35137_0073.

SJAKT 3, knyttet til Tiltak 8 – nytt bolighus etc.

Området for nytt bolighus skal anlegges i NØ-del av tomta, på/ved en stor og massiv bergknaus. Det var kun et tynt lag med humus over deler av bergknausen og skrint ned til selve berget, samt trær, busker og røtter, noe stein. Det var til dels skifrige flislag. Deler av grave-/piggearbeidene med maskin ble overvåket under feltarbeidet.

Det ble avdekket en liten konsentrasjon med bryggestein i nedkant/S-del av bergknausen, og derfor anlagt en liten sjakt her; Sjakt 3 på til sammen ca. 8 m. Det ble først avsatt en kort Ø-profil et lite stykke fra gjerdet mot nabo i Ø. Undersøkelsen fortsatte i det samme området i form av at gravingen ble utvidet et lite stykke innover (under 1 m) mot Ø, nærmere gjerdet mot Ø. Her ble det anlagt en ny og lengre Ø-profil. Det ble konstatert at bryggesteinskonsentrasjonen fortsatte videre innover. Denne forlengete profilen var ca. 5 m lang i retning N-S, og ble dokumentert ved profiltegning i M:1:20, se beskrivelse av lagfølge og funn under samt Profiltegning 2 i Kap.10.

Det ble i tillegg anlagt en "vinkelsjakt" i form av en ny S-profil som gikk ut fra S-del av den øvre profilen og et lite stykke vestover, ca. 3 m. lang. Denne profilen ble også fremrensket. Her var det svært skrint ned til skiferberget, og kun få og spredte bryggestein. I tillegg ble det fremrensket en liten konsentrasjon med bryggestein i et lite gjenstående jordparti ("øy") ved målestikke like V for denne profilen. Dette bekrefter inntrykket av at det er en del bryggestein i denne NØ-delen av tomta, like i nedkant av bergknausen. Disse partiene ble ikke tegnet, kun fotodokumentert.

Beskrivelse Profiltegning 2:

Profilen var orientert mot NØ. Det var tykkere masser i N-del sammenlignet med i S-del. Terrenget skråner svakt nedover mot S. Det var mest bryggestein i form av en liten konsentrasjon i N-del av profilen, og denne var muligens *in situ*. Det var mer spredte funn i S-del og funntomt helt i S. Lagfølge: Lag 1: plen-/matjord, mellombrun humus, ca. 5-20 cm, tykkest i N-del. En bryggesteinskonsentrasjon i N-del og hovedsakelig i nedre del av laget, som fortsetter ned i Lag 2. Flere bryggestein trillet ut av profilen under opprensning. Enkelte spredte røde teglbiter. En del røtter i laget. Ikke spor av kull. Lag 2: mellombrun mot grålig humus iblandet fin grus og fine skiferpartikler/-stein. Mest skifer i nedre del, mot undergrunnen/lag. Homogent, ca. 10-30 cm tykt, tykkest i S-del. Bryggesteinskonsentrasjonen fra Lag 1 fortsetter. Som i Lag 1 er det mest bryggestein i N-del av profilen, og mer spredt i S-del. Ikke spor av kull. Lag 3: undergrunn i form av skifrig berg, skiferfjell. Dette er del av søndre del av bergknausen (nedre del av nytt bolighus).

Vurdering av bevaringstilstand/-forhold:

Lagene lå over grunnvannstanden, i umettet sone. Vedlagt denne rapporten følger en forenklet utgave av kontekstskjemaet for miljøovervåking for Lag 1 og Lag 2 (skjema 3 og 4 i Kap.9). Lag 1: 90 % botanisk (humus), 10 % gjenstandsfunn (bryggestein, røde teglbiter). Bevaring A2 – dårlig, men det er et plen-/matjordlag, så bevaringstilstand/-forhold har liten kulturhistorisk relevans. Lag 2: 80 % botanisk, 10 % mineralsk, 10 % gjenstandsfunn (bryggestein). Bevaring A2 - dårlig, men er ingen intakt kulturlag (til tross for en viss bryggesteinskonsentrasjon), så bevaringstilstand/-forhold har liten kulturhistorisk relevans. Lag 3, undergrunnen er ikke vurdert.

Figur 20 Oversiktsfoto Sjakt 3; «vinkelsjakt» med funnrik «øy» ved stikke i forkant, tiltak 8 – nytt bolighus etc. Mot NØ.
Foto: NIKU Cf35137_0074.

Figur 21 Detalj av bryggesteinskonsentrasjon i nordre del av \emptyset -profil i Sjakt 3. Foto: NIKU Cf35137_0078.

Figur 22 Funnrik «øy» med bryggestein (gravd opp fra kantene rundt) i forkant av Sjakt 3. Foto: NIKU Cf35137_0086.

Figur 23 Piggning med maskin ved Sjakt 3, for fjerning av bergknausen i NØ-del av området (for nytt bolighus etc.). Nytt hus i Olav Myntmestersgate i bakgrunnen. Mot NV. Foto: NIKU Cf35137_0107.

SJAKT 4, knyttet til Tiltak 2 – Ny hekk langs østre grense

En N-S-gående sjakt for ny hekk langs østre grense, mot gjerdet til nabo i Ø, ca. 9 m. lang, ca. 0,7 m. bred. Denne sjaktens søndre del (ca. 3 meter målt fra grense mot Sjakt 5) har tilsvarende forhold og lagfølge som Sjakt 5, se under, som den også utgjør en forlengelse av. Den øvrige N-delen av sjakta har følgende lagfølge: Lag 1: plen-/matjord, ca. 30-35 cm, Lag 2: skifrig undergrunn. I dette sjiktet fortsetter bergpartiet som ligger lenger N-NØ, se Sjakt 3 over. Det var en del spredt bryggestein i Lag 1/mot overgangen til Lag 2/undergrunnen, som utgjør en form for forlengelse av Sjakt 3 like på den andre siden, dvs. like V for Sjakt 4 sin N-del. Det vises til beskrivelsen av Sjakt 3 over samt Profiltegning 2. Det er sannsynligvis flere bryggestein bevart i dette lille partiet, dvs. mellom Ø-profil i Sjakt 3 og V-profil i Sjakt 4. Det antas at funnforholdene er av samme karakter, dvs. spredt bryggestein uten påviselig kulturlag/kontekst. Det ble ikke undersøkt nærmere, da det i følge tiltaksbeskrivelsen ikke skulle graves her (Sjakt 3 utgjør yttergrensen til bolighusets nedre del). Ikke nærmere dokumentert utover foto.

Figur 24 Oversiktsfoto nordre del av Sjakt 4, tiltak 2 – ny hekk langs østre grense. Mot S. Foto: NIKU Cf35137_0087.

Figur 25 Oversiktsfoto søndre del av sjakt 4 (tangerer nordre del av Sjakt 5 i forgrunnen), tiltak 2 – ny hekk langs østre grense. Mot N. Foto: NIKU Cf35137_0088.

Figur 26 Detalj nordre del av V-profil i Sjakt 4, spredte funn av bryggestein (samlet på toppen av profilen). Foto: NIKU Cf35137_0089.

SJAKT 5, knyttet til Tiltak 8 (nedre del), tiltak 7 og tiltak 9 – fundament terrasse/forplass bolig, garasje, forplass garasje, gangvei opp til hus

En N-S-gående sjakt, ca. 17 m. lang og ca. 1,40 m. bred, som utgjør et tverrsnitt av tiltak 8 (nedre del), tiltak 7 og tiltak 9. Sjakten er anlagt omtrent midt i disse tiltaksområdene, og strekker seg fra S-del av Sjakt 4 (se over) og til grensen mot Bispegata, ved lysstolpe (tiltak 11). Omlag samme forhold og lagfølge som i de øvrige sjaktene, se f.eks. Sjakt 4 over. Tykkere plenlag i N-del fordi terrenget skråner svakt nedover. Enkelte og svært spredte bryggestein funnet i overgangen mellom Lag 1 og Lag 2. Til sammen tre metallfunn gjort med metallsøker innsamlet (se Funnliste, kap.5). To metalltråder gravd ned i undergrunnen langs Ø-profil samt en metalltråd langs V-profil. Ikke nærmere dokumentert utover foto.

Figur 27 Oversiktsfoto Sjakt 5 (grenser mot Sjakt 4 i nord), tiltak 8 (nedre del), tiltak 7 og tiltak 9. Mot N. Foto: NIKU Cf35137_0094.

Figur 28 Detalj nordre del av Ø-profil i Sjakt 5. Foto: NIKU Cf35137_0095.

Figur 29 Detalj søndre del av V-profil i Sjakt 5, ut mot Bispegata. Foto: NIKU Cf35137_0101.

Figur 30 Detalj midtre del av V-profil i Sjakt 5 med metalltråd i undergrunnen. Foto: NIKU Cf35137_0100.

SJAKT 6, knyttet til Tiltak 3 og tiltak 4 – Oppfylling NØ-del av tomt og nye strømledninger

En testsjakt ble gravd i NØ-del av tomten, på baksiden av bergknausen mot Olav Myntmestersgate. Sjakta målte 16 x 1 m, og var orientert SV-NØ. Profilen på begge sider ble rensket opp med graveskje. Det ble ikke gjort noen funn. Lagfølge: Lag 1: plen-/matjord, Lag 2: leirholdig og skifrige masser, med mye løs skifer/oppsprukket berg, Lag 3: leirholdig og skifrig berg/undergrunn. Etter undersøkelsen ble området klarert for oppfylling av steinmasser fra bergknausen, som var under kontinuerlig fjerning med gravemaskin under feltarbeidet. Ikke nærmere dokumentert utover foto.

Figur 31 Oversiktsfoto Sjakt 6 i NØ-del av undersøkelsesområdet, i bakkant av bergknausen. Mot S-SV. Foto: NIKU Cf35137_0030.

Figur 32 Sjakt 6 i NØ-del av undersøkelsesområdet. Mot N-NØ. Foto: NIKU Cf35137_0028.

Sammenfatning:

Det ble gjort funn av bryggestein i de fem hoved-sjaktene (Sjakt 1 til 5) innenfor undersøkelsesområdet. Med unntak av visse konsentrasjoner med slik varmpåvirket stein i SV- og Ø-NØ-del (Sjakt 1's V-del og Sjakt 3), var det svært spredte funn i de øvrige sjaktene. Det ble i tillegg funnet enkelte ubrente dyrebein i samme område(r) som bryggestein i Sjakt 1. Det syntes ikke som om bryggesteinene var *in situ*, muligens med unntak av funnkonsentrasjonen i Ø-NØ (Sjakt 3). Det var likevel relativt mye funn av bryggestein innenfor ulike deler av tomta, som til sammen utgjør et stort areal. Bryggesteinen viser til menneskelig virksomhet i middelalder. Bryggestein er stein som først ble først varmet opp på ildsted og så hatt opp i vann for å varme det opp. Dermed sprakk steinene. Etter gjentatt bruk ble de etter hvert så små at de ikke lenger hadde noen varmeeffekt, og ble kassert. Bryggestein dateres innenfor sen vikingtid og middelalder på Hedemarken (Pilø 2005). Det er påvist mye bryggestein innenfor Hamarkaupangen. Det indikerer aktiviteter som matlaging, slakting, ølbrygging etc.

I alle sjakter var det spredte biter av rød tegl, samt metallfunn gjort med metallsøker. Funn av moderne elementer som metalltråder, rør, telefonledning, fajanse, en (strøm)sikring etc. var fordelt over alle sjaktene og tilsier at massene er omrotet/redeponert. Spesielt metalltrådene som ble påvist i selve undergrunnen flere steder viser mot omfattende omroting av jordmassene.

Samtidig er det et spørsmål hvorfor det ikke lot seg gjøre å skille ut kulturlag i områdene med bryggesteinsfunn? Den mest innlysende grunnen til dette er at de nevnte omrotete/redeponerte

massene. Disse hendelsene kan både ha fjernet og forflyttet opprinnelige kulturlag. Bryggesteinene kan ha fulgt med jordmasser fra en annen del av kaupangsområdet, og da vil evt. kulturlag ha blitt ødelagt/brutt. Kulturlag med bryggestein er som nevnt påvist innenfor nærliggende villatomter. Det er også et åpent spørsmål om massene er omflyttet innenfor selve eiendommen, i forbindelse med aktiviteter knyttet til nyere tids bosetning, som anlegging av plen, eller om massene er transportert fra nærliggende områder. Det er tenkelig at det dreier seg om omrotete masser innenfor/nær et tidligere tunområde. I den forbindelse er det viktig å ha i mente at Hamar ikke kun er middelalderkaupsted/by, men også krongods i vikingtid. Det kan tenkes at Bispegata og omliggende områder var dyrket mark i vikingtid og/eller middelalder, men uten at vi har belegg for dette på grunnlag av foreliggende kunnskap. Det er generelt vanskelig å svare på om massene er forflyttet kort eller langt på grunnlag av denne enkeltstående undersøkelsen.

Det er fylt ut *Kontekstskjema* og foretatt vurdering av bevaringstilstand/-forhold knyttet til Lag 1-2 i Sjakt 1 (Profiltegning 1) og Lag 1-2 i Sjakt 3 (Profiltegning 2), i henhold til *Norsk Standard 9451:2009*. Generelt kan det sies at det er dårlig bevaringstilstand og-forhold på stedet, grunnet lokal topografi (stedvis fast fjell, skrint flere steder), tørre jordmasser (umettet sone/over grunnvannstand), samt omroting ved nyere inngrep/fyllmasser. Det er derimot verdt å merke seg relativt mange metallfunn gjort med metallsøker innenfor en begrenset undersøkelse (kun noen timers søk), se Kap.5. Det kan tyde på at metall holder seg relativt godt i denne type masser.

4 Dokumentasjon

Dokumentasjon er utført i form av beskrivelser av sjakter, lag og lagfølger, funn og funnforhold, foto og CPOS-innmåling. Profiltegning er utført av to profiler i M:1:20 der det ble observert funnførende lag med en viss konsentrasjon av bryggestein. Dette gjelder i Sjakt 1 og Sjakt 3, se beskrivelser over. Det ansås ikke nødvendig med en mer grundig dokumentasjon utover foto og forenklete beskrivelser av profilene i de øvrige sjaktene, både grunnet lite funn og omrotete lag/lagfølger.

CPOS-innmålingen av de fem hoved-sjaktene ble innmålt 5.7.2016. CPOS er en abonnementstjeneste fra Statens Kartverk som forbedrer nøyaktigheten på GPS-koordinatene betraktelig. Det innebærer at sjaktene er gjengitt her mest mulig korrekt mht. beliggenhet og utbredelse samt moh., se figur 11. Innmålingen gikk greit. Det var gode forhold mht. satellitter og de aller fleste punktene ble plottet med beste verdi: fix. Det var noe unntak der epletrærne i Sjakt 1 og 2 sperret for sikten. I disse begrensede områdene ble det målt med lavere verdier.

Koordinater og dagens høyde over havet for Bispegata 35:

- Koordinater: UTM/Euref 89 sone 32: Nord (x): 6741633, Øst (y): 611229.
- Høyde over havet: 136 moh.

Omrisset av de fem sjaktene, Sjakt 1 til 5, ble målt inn punktvis, og er angitt som polygoner, figur 11. Det ble målt flere punkter med minst 30 cm. mellom, noe større avstand enkelte steder. Både topp og bunn av sjaktene ble plottet; først topp, deretter bunn fortløpende for den enkelte sjakt. Nummereringssystemet for innmålingene fulgte til dels Intrasis-systemet: Kode 3, topp-polygon 31 og bunn-polygon 32. Sjakt 6 nord på tomte var gjenfylt av gravemaskinen på tidspunktet for innmålingen. Her ble kun tre meget omtrentlige topp-punkt plottet, kun for å markere området for sjakta: XS357 til XS359. Det ble i alt tatt punkt f.o.m. nr. 150 t.o.m. nr. 359.

5 Metallfunn med funnliste

Nils Aage Hafsal deltok siste feltdag 5.7.2016 og søkte langs profilene i sjaktene og i de oppgravde jordmassene med metalldetektor. Metallsøkerne var en White's Spectra V3i og en Garrett Pro Pointer AT. Det var utslag flere steder. Funn som ble antatt å være fortidige ble innsamlet, mens nyere materiale (som spiker) ble forkastet.

Det ble innsamlet i alt ti funnposer med mulige middelalderske/forhistoriske funn fra Sjakt 1, 2 og 5. Metallfunnene i/ved Sjakt 1 er omtrentlig markert på Profiltegning 1, se Kap.10. Det utgjør funn nr. 1, 2, 3 og 4, alle fra/ved V-del av sjakta. Ett funn (nr. 5) ble gjort i/ved S-profilen av Sjakt 1. I Sjakt 2 ble det gjort til sammen tre funn (nr. 6 og 7). I Sjakt 5 ble det gjort i alt tre funn (nr. 8, 9 og 10). Det var ingen funn i Sjakt 3, ved bryggesteinskonsentrasjonen her, med unntak av en nyere spiker (ikke innsamlet). Det ble heller ikke innsamlet funn fra Sjakt 4 eller 6.

Funnene er tildelt museumsnummer: C60347 (tilveksten Kulturhistorisk museum, Oslo).

Funnliste:

C60347-1. 1 pilspiss av jern, fragmentarisk med bevart spiss, med et kort skaft som ender i en liten slagglump. Slagget tilsier at pilen er halvfabrikata. Mål: lengde 6 cm, største bredde 1,5 cm. Datering: jernalder-middelalder. Funnet i/ved Sjakt 1, N-profil, ca. 1-2 m. målt fra vestre ende av profilen (omtrentlig markert på Profiltegning 1), i nærheten av funn nr. 2.

C60347-2. 1 fragment av kobber, muligens del av et kar/beholder. Mål: lengde 3,5 cm, største bredde 3,5 cm, minste bredde 3 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 1, N-profil, ca. 1-2 m. målt fra vestre ende av profilen (omtrentlig markert på Profiltegning 1), i nærheten av funn nr. 1.

C60347-3. 1 fragment av jern, muligens del av et kar/beholder. Mål: lengde 3 cm, største bredde 1,5 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 1, N-profil, ca. 4 m. målt fra vestre ende av profilen (omtrentlig markert på Profiltegning 1).

C60347-4. 1 fragment av jern, del av nagle/krampe? Mål: lengde 3 cm, største bredde 1,5 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 1, N-profil, ca. 6 m. målt fra vestre ende av profilen (omtrentlig markert på Profiltegning 1).

C60347-5. 1 fragment av jernslag. Mål: lengde 5 cm, største bredde 2,5 cm. Datering: yngre jernalder - middelalder? Funnet i/ved Sjakt 1, S-profil, ca. 4,5 m. målt fra vestre ende av profilen.

C60347-6. 1 fragment av metallslag. Mål: lengde 5 cm, største bredde 2,5 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 2, V-profil, ca. 2 m. målt fra søndre ende av profilen.

C60347-7. 2 fragmenter av jernspiker/-nagler. Mål største fragment: 3 cm. Mål minste fragment: 2 cm. Det er mulig de to fragmentene har tilhørt samme spiker/nagle. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 2, V-profil, ca. 3 m. målt fra søndre ende av profilen.

C60347-8. 1 jerngjenstand, stemjern? Mål: lengde 3,5 cm, største bredde 1 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 5, V-profil, ca. 3 m. målt fra søndre ende av profilen.

C60347-9. 1 jernspiker, i to deler. Mål: lengde 3,5 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 5, V-profil, ca. 9 m. målt fra søndre ende av profilen.

C60347-10. 1 jernfragment, buet form, ubestemmelig. Mål: lengde 1,8 cm, største bredde 0,8 cm. Datering: middelalder? Funnet i/ved Sjakt 5, Ø-profil, ca. 14 m. målt fra søndre ende av profilen.

6 Konklusjon

NIKU har utført arkeologisk undersøkelse og overvåking i forbindelse med gravearbeider for nytt bolighus, garasje, hageanlegg mm. på eiendommen Bispegata 35, gnr. 1/bnr. 1222 innenfor Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark i dagene 28.6.-5.7.2016. Eiendommen ligger innenfor den middelalderske Hamarkaupangen (ID 88381, kulturminnedatabasen *Askeladden*).

Det ble påvist automatisk fredete kulturminner i form av skjørbrante stein av «bryggesteinstypen» innenfor to områder med visse konsentrasjoner. Forøvrig var det spredte forekomster av bryggestein. Det ble også gjort gjenstandsfunn ved bruk av metallsøker, derav en pilspiss av jern og slag mm. Både bryggestein og gjenstander kan sannsynligvis knyttes til middelaldersk bosetning og aktiviteter innenfor området. Bryggesteinene er av en type som er vanlig forekommende i kulturlag innenfor den middelalderske kaupangen. I denne undersøkelsen ble det derimot ikke påvist sikre/entydige kulturlag eller andre fortidige kontekster som bryggestein og gjenstander kan knyttes opp mot. Kulturlag med bryggestein er tidligere påvist innenfor nærliggende villatomter, som f.eks. Korsgata 36 gnr. 1/bnr. 1043 (Amundsen og Molaug 2010) og Hallvardsgate 12, gnr. 1/bnr. 1238 (Amundsen 2012). De to konsentrasjonene med bryggestein ble påvist i jordprofiler i hhv. SV-del og Ø-NØ-del av undersøkelsesområdet. Øvrige funn av bryggestein var svært spredt med kun enkelte forekomster innenfor øvrige deler av tomte. Det syntes ikke som om bryggesteinene var *in situ*, muligens med unntak av funnkonsentrasjonen i Ø-NØ-del. Hovedsakelig dreier det seg om omrotete og/eller redeponerte masser. Det var likevel relativt mye funn av bryggestein innenfor ulike deler av tomte, som til sammen utgjør et stort areal. Det er et åpent spørsmål hvorvidt massene er omflyttet innenfor selve eiendommen, i forbindelse med aktiviteter knyttet til nyere tids bosetning, som anlegging av plen, eller om massene er transportert fra nærliggende områder.

Bevaringstilstand og-forhold er vurdert som dårlige, grunnet lokal topografi (stedvis fast fjell, skrint flere steder), tørre jordmasser (umettet sone/over grunnvannstand), omroting ved nyere inngrep/fyllmasser etc. Det er derimot verdt å merke seg relativt mange metallfunn gjort med metallsøker innenfor en begrenset undersøkelse. Det kan tyde på at metall holder seg relativt godt i denne type masser.

7 Referanser

Amundsen, H.R. 2013. *Arkeologisk overvåking graving for garasje og gårdsplass, Storhamargt. 116, gnr.1/bnr.1167, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark*. NIKU Oppdragsrapport 79/2013, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Amundsen, H.R. 2012. *Arkeologisk overvåking/etterkontroll. Drenering av kjeller, Hallvardsgt. 12, gnr.1/bnr.1238, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark*. NIKU Oppdragsrapport 115/2012, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Amundsen, H.R. 2011. *Arkeologisk overvåking/etterkontroll ved graving for bygging av enebolig Olav Myntmestersgt. 64, gnr.1/bnr.2187, Hamarkaupangen, Hamar k., Hedmark*. NIKU Oppdragsrapport 268/2011, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Amundsen, H.R. og Molaug, P. 2010. *Arkeologisk overvåking ved graving for renovering vann- og avløpsledning og utbedring drenering av hovedhus Korsgata 36 gnr.1/bnr.1043, Hamar kaupangen, Hamar k., Hedmark 13-22.09.2010*. NIKU Oppdragsrapport 181/2010. Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Askeladden, nasjonal kulturminnedatabase: [www.http://askeladden.ra.no](http://askeladden.ra.no).

Johansen, L-M. Bye 2011. *Storhamargaten 116, Hamar kaupangen, Hamar. Arkeologisk overvåking og etterundersøkelse av gravearbeider i forbindelse med utbedring av enebolig*. NIKU Oppdragsrapport 291/2011, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Norsk Standard 9451:2009. *Kulturminner. Krav til miljøovervåking og -undersøkelse av kulturlag*. Standard Norge.

Pilø, L. 2005. *Bosted - urgård - enkeltgård. En analyse av premissene i den norske bosetningshistoriske forskningstradisjon på bakgrunn av bebyggelsesarkeologisk feltarbeid på Hedemarken*. Avhandling for dr.art.graden ved Universitetet i Oslo. Oslo Archaeological Series Vol.3, University of Oslo.

Sæther, T. 1995. *Hamar i middelalderen*. Hedmarksmuseet og Domkirkeodden, Hamar.

Referanser saksgang (deler av):

Brev fra Riksantikvaren av 16.02.2016, adr. Til Pål Bakke (tiltakshaver): *Tillatelse til inngrep i automatisk fredet kulturminne i forbindelse med bygging av bolig, garasje og opparbeidelse av hage i Bispegata 35 1/1222 i Hamar kommune, jf. kulturminneloven § 8 første ledd, id. 88381. Tilskudd til arkeologiske undersøkelser, jf. kulturminneloven § 10 tredje punktum (mindre private tiltak), jf. Statsbudsjettet kap. 1429 post 70.*

Brev fra NIKU av 02.02.2016, adr. til Riksantikvaren: *1020745. Arkeologisk undersøkelse, Bispegata 35, Hamar kaupangen.*

Takk til Jan Brendalsmo, Nora Furan og Sunniva Wilberg Halvorsen, alle NIKU, for gode faglige og tekniske innspill til rapporten.

8 Fotoliste

Det ble tatt i alt 107 foto, alle foto ved Hilde R. Amundsen. Utvalgte bilder inngår i denne rapporten. Fotoene er tildelt Cf35137 i Kulturhistorisk museum sin fotodatabase.

Filnavn	Motiv	Strukturnr/Objektnr	Sett mot
Cf35137_NIK U_0001.JPG	Undersøkelsesområdet sett fra Bispegata	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0002.JPG	Utsyn undersøkelsesområdet mot Domkirkeodden	X	V
Cf35137_NIK U_0003.JPG	Utsyn undersøkelsesområdet mot NRK-tomta	X	S-SV
Cf35137_NIK U_0004.JPG	Utsyn undersøkelsesområdet mot klokketårnet (moderne) på Korskirka	X	S-SØ
Cf35137_NIK U_0005.JPG	Nytt inngangs-/anleggsparti til undersøkelsesområdet	X	V-NV
Cf35137_NIK U_0006.JPG	Undersøkelsesområdet med gammelt bolighus	X	N-NØ

Cf35137_NIK U_0007.JPG	Undersøkellesområdet gammel hage ved det gamle bolighuset	X	Ø-NØ
Cf35137_NIK U_0008.JPG	Bakside/N-side av gammelt bolighus, revet uthus foran	X	S
Cf35137_NIK U_0009.JPG	Graving til nytt bolighus på bergknausen igangsatt	X	S-SV
Cf35137_NIK U_0010.JPG	Tett buskas på bergknaus Ø for gammelt bolighus	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0011.JPG	Oversiktsfoto gammelt bolighus, buskas med gammel hage	X	NØ
Cf35137_NIK U_0012.JPG	Graving til nytt bolighus på bergknausen	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0013.JPG	Område for ny hekk (tiltak 1) langs gjerde Bispegata	X	Ø
Cf35137_NIK U_0014.JPG	Område for ny hekk (tiltak 2) langs gjerde mot øst	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0015.JPG	Ca. område ny hekk (tiltak 10) fra gammel til ny bolig	X	Ø-SØ
Cf35137_NIK U_0016.JPG	Oppfylling (tiltak 3), nye strømløpninger (tiltak 4)	X	NØ
Cf35137_NIK U_0017.JPG	Område for nye V/A-ledninger (tiltak 5) i gammel grøft	X	S
Cf35137_NIK U_0018.JPG	Område for ny drenering gammelt bolighus (tiltak 6)	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0019.JPG	Område for garasje/carport/forplass (tiltak 7)	X	N
Cf35137_NIK U_0020.JPG	Område for nytt bolighus og terrasse mm (tiltak 8)	X	N
Cf35137_NIK U_0021.JPG	Område for forplass bolighus, gangvei (tiltak 9)	X	NØ
Cf35137_NIK U_0022.JPG	Område flytting av lyktestolpe mot Ø (tiltak 11)	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0023.JPG	Fundament revet gammelt uthus i N-del/bak gammelt hus	X	N
Cf35137_NIK U_0024.JPG	Avdekket areal til skifrig berg ved nytt bolighus	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0025.JPG	Bryggesteinskonsentrasjon Ø-profil sjakt 3	Bryggesteinskonsentrasjon, Ø-profil, sjakt 3	NØ
Cf35137_NIK U_0026.JPG	Som over	Som over	NØ
Cf35137_NIK U_0027.JPG	Graving av sjakt 2, S-del påbegynt	X	X
Cf35137_NIK U_0028.JPG	Sjakt 6 i N-del av undersøkellesområdet	X	N-NØ
Cf35137_NIK U_0029.JPG	Som over	X	S-SV
Cf35137_NIK U_0030.JPG	Oversiktsfoto NØ-del av undersøkellesområdet	X	X
Cf35137_NIK U_0031.JPG	Graving ved sjakt 3 med bryggesteinskonsentrasjon	Bryggesteinskonsentrasjon, sjakt 3	X
Cf35137_NIK U_0032.JPG	Som foto over, med løse bryggestein	Som over	X
Cf35137_NIK U_0033.JPG	Oversikt sjakt 4 (foran) og sjakt 5 (bak)	X	S
Cf35137_NIK U_0034.JPG	Ny, forlenget Ø-profil med bryggestein sjakt 3	Bryggesteinskonsentrasjon, Ø-profil, sjakt 3	Ø-NØ
Cf35137_NIK U_0035.JPG	Søndre del av sjakt 5, tatt fra lyktestolpe Bispegata	X	N
Cf35137_NIK U_0036.JPG	Søndre del av sjakt 2, med gul telefonledning	X	X
Cf35137_NIK U_0037.JPG	Som foto over	X	S
Cf35137_NIK U_0038.JPG	Nordre del av sjakt 2	X	N

Cf35137_NIK U_0039.JPG	Søndre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0040.JPG	Detalj søndre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0041.JPG	Større parti av søndre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0042.JPG	Detalj søndre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0043.JPG	Midtre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0044.JPG	Detalj midtre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0045.JPG	Nordre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0046.JPG	Detalj nordre del av Ø-profil i sjakt 2 (grunt)	X	X
Cf35137_NIK U_0047.JPG	Oversikt sjakt 1, hekk mot Bispegata	X	NØ
Cf35137_NIK U_0048.JPG	Som over	X	SV
Cf35137_NIK U_0049.JPG	Typisk profil i sjakt 1	X	X
Cf35137_NIK U_0050.JPG	Østre del av N-profil i sjakt 1	X	X
Cf35137_NIK U_0051.JPG	Metalltråd i østre del av N-profil i sjakt 1	X	X
Cf35137_NIK U_0052.JPG	Midtre del av N-profil i sjakt 1, flere bryggestein	Bryggestein midtre del N-profil, sjakt 1	X
Cf35137_NIK U_0053.JPG	Som foto 52, detalj bryggestein og ubrent dyrebein	Bryggestein og ubrent dyrebein midtre del N-profil, sjakt 1	X
Cf35137_NIK U_0054.JPG	Detalj midtre mot vestre del av N-profil i sjakt 1	X	X
Cf35137_NIK U_0055.JPG	Metalltråd, samme område som foto 56	X	X
Cf35137_NIK U_0056.JPG	Detalj metalltråd, samme område som foto 55	X	X
Cf35137_NIK U_0057.JPG	Detalj vestre del N-profil sjakt 1, to bryggestein	Bryggestein, vestre del N-profil, sjakt 1	X
Cf35137_NIK U_0058.JPG	Detalj østre del S-profil sjakt 1, telefonledning	X	X
Cf35137_NIK U_0059.JPG	Detalj østre del S-profil sjakt 1, tegl og fjanse	X	X
Cf35137_NIK U_0060.JPG	Detalj ca. midtre del S-profil i sjakt 1	X	X
Cf35137_NIK U_0061.JPG	Midtre mot vestre del S-profil sjakt 1, bryggestein	X	X
Cf35137_NIK U_0062.JPG	Detalj helt i vestre del av S-profil sjakt 1, nyere rør	X	X
Cf35137_NIK U_0063.JPG	Oversikt sjakt 2, søndre del med telefonledning	X	X
Cf35137_NIK U_0064.JPG	Oversikt sjakt 2, nordre del	X	N
Cf35137_NIK U_0065.JPG	Som over	X	S
Cf35137_NIK U_0066.JPG	Oversikt sjakt 2, midtre og søndre del	X	S
Cf35137_NIK U_0067.JPG	Detalj søndre del av Ø-profil sjakt 2, 1 bryggestein	Bryggestein, søndre del Ø-profil, sjakt 2	X
Cf35137_NIK U_0068.JPG	Søndre del Ø-profil sjakt 2, omrotet lag med bryggestein	Som over	X
Cf35137_NIK U_0069.JPG	Midtre del av Ø-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0070.JPG	Nordre del av Ø-profil i sjakt 2 (grunt)	X	X
Cf35137_NIK	Søndre del av V-profil i sjakt 2	X	X

U_0071.JPG			
Cf35137_NIK U_0072.JPG	Midtre del av V-profil i sjakt 2	X	X
Cf35137_NIK U_0073.JPG	Nordre del V-profil sjakt 2, ca. 3 bryggestein	Bryggestein., nordre del av V-profil, sjakt 2	X
Cf35137_NIK U_0074.JPG	Oversiktsfoto sjakt 3 (vinkelsjakt, "øy" i midten)	Bryggestein, oversikt sjakt 3	NØ
Cf35137_NIK U_0075.JPG	Ø-profil i sjakt 3 og "øy", funnrikt område	Bryggestein, Ø-profil i sjakt 3 og funnrik «øy» i nærområdet	NØ
Cf35137_NIK U_0076.JPG	Som foto 75	Som over	S
Cf35137_NIK U_0077.JPG	Detalj N-del av Ø-profil sjakt 3, bryggesteinskonsentrasjon	Bryggesteinskonsentrasjon, nordre del av Ø-profil, sjakt 3	X
Cf35137_NIK U_0078.JPG	Som foto 77 og 79	Som over	X
Cf35137_NIK U_0079.JPG	Som foto 77 og 78	Som over	X
Cf35137_NIK U_0080.JPG	Detalj søndre del Ø-profil sjakt 3, mindre bryggestein	Bryggestein, søndre del av Ø-profil, sjakt 3	X
Cf35137_NIK U_0081.JPG	Detalj, helt i søndre del av Ø-profil sjakt 3		X
Cf35137_NIK U_0082.JPG	Detalj, S-profil i sjakt 3 (ved vinkel mot Ø-profil)		X
Cf35137_NIK U_0083.JPG	Detalj midtre del av S-profil i sjakt 3		X
Cf35137_NIK U_0084.JPG	Detalj vestre del av S-profil i sjakt 3 (grunt)		X
Cf35137_NIK U_0085.JPG	Funnrik "øy" midt i feltet ved sjakt 3	Bryggesteinskonsentrasjon, funnrik «øy» midt i feltet ved sjakt 3	X
Cf35137_NIK U_0086.JPG	Detalj med bryggestein, som foto 85	Som over	X
Cf35137_NIK U_0087.JPG	Oversiktsfoto nordre del sjakt 4	X	S
Cf35137_NIK U_0088.JPG	Oversiktsfoto søndre del sjakt 4, tangerer sjakt 5	X	N
Cf35137_NIK U_0089.JPG	Detalj nordre del av V-profil i sjakt 4, bryggestein	Bryggestein, nordre del av V-profil i sjakt 4	X
Cf35137_NIK U_0090.JPG	Detalj midtre mot søndre del av V-profil, sjakt 4, noe bryggestein	Bryggestein, midtre mot søndre del av V-profil i sjakt 4	X
Cf35137_NIK U_0091.JPG	Detalj midtre del av V-profil sjakt 4, noe bryggestein	Bryggestein, midtre del av V-profil i sjakt 4	X
Cf35137_NIK U_0092.JPG	Detalj søndre del av V-profil sjakt 4	X	X
Cf35137_NIK U_0093.JPG	Oversiktsfoto sjakt 5	X	S
Cf35137_NIK U_0094.JPG	Oversiktsfoto sjakt 5 (tangerer sjakt 4 i nord)	X	N
Cf35137_NIK U_0095.JPG	Detalj nordre del av Ø-profil i sjakt 5	X	X
Cf35137_NIK U_0096.JPG	Detalj midtre del av Ø-profil i sjakt 5	X	X
Cf35137_NIK U_0097.JPG	Detalj midtre mot søndre del av Ø-profil i sjakt 5	X	X
Cf35137_NIK U_0098.JPG	Detalj søndre del av Ø-profil i sjakt 5, ved Bispegata	X	X
Cf35137_NIK U_0099.JPG	Detalj nordre del av V-profil i sjakt 5, 1 bryggestein	Bryggestein, nordre del av V-profil i sjakt 5	X
Cf35137_NIK U_0100.JPG	Detalj midtre del av V-profil sjakt 5, med metalltråd	X	X
Cf35137_NIK U_0101.JPG	Detalj søndre del av V-profil sjakt 5, ved Bispegata	X	X
Cf35137_NIK U_0102.JPG	Bergknausen i område for nytt bolighus fjernes	X	N
Cf35137_NIK U_0103.JPG	Oversiktsfoto topp bergknausen, feltets SØ-del	X	X

Cf35137_NIK U_0104.JPG	Oversiktsfoto som over, feltets SV-del	X	X
Cf35137_NIK U_0105.JPG	Gjenstående bergknaus mot øst	X	Ø
Cf35137_NIK U_0106.JPG	Lite parti mellom sjakt 3 og nordre del av sjakt 4	X	N-NV
Cf35137_NIK U_0107.JPG	Pigging med maskin ved sjakt 3	X	NV

9 Kontekstskjema

kontekstskjema: <small>prosjektnavn Bispegata 35, Hamar kaupengen, Hamar, projektnr. 1020745.</small>				Kontekstnummer Sjakt 1, N-profil, Lag 1
Konteksttype Lag/nedgravning/struktur Lag		Form: Horisontalt	Tegning nr 1	Lokalitet/felt Bispegt. 35, Hamar
				Navn Hilde R. Amundsen Dato 04.07.2016

Kontekstbeskrivelse

- Løs konsistens, tørt. Middels kompakt
- Mellombrun
- Svakt jordaktig
- Blir lysere når optørket (grålig)
- Jevn
- 5-30 cm., ujevnt over en 13 m lang profil
- God 4 (plen-/matjord)
- 95% botanisk, 5% gjenstander (bryggestein, rød tegl)

Lag:
 1) konsistens/kompakthet 2) Farge 3) Lukt 4) Fargeskifte 5) overflate
 6) tykkelse & utbredelse 7) Bevaringsstilstand 1-5 8) Bestanddeler: %botanisk,
 %zoologisk, %mineralsk, %gjenstander

Nedgravning/snitt:
 1) form i plan 2) form på sider 3) form i bunn 4) overflate 5) vinkling 6)
 orientering 7) Dimensjoner 8) K-nr på fyll

Struktur/konstruksjon:
 Stein/tegl/tre: 1) materiale 2) størrelse 3) overflatebehandling
 4) konstruksjonsmetode 5) Form/orientering/tversnitt 6) bindemiddel
 7) Retning på stein/tegl/tre 8) dateringsgrunnlag

7. Bevaring

Position in relation to groundwater	0 (ingen)	1 (elendig)	2 (dårlig)	3 (middels)	4 (god)	5 (utmerket)
over grunnvann (umettet sone) =A	A0	A1	A2	A3	A4	A5
Overgangssone (flukterende vann) =B	B0	B1	B2	B3	B4	B5
I grunnvannet (mettet sone) =C	C0	C1	C2	C3	C4	C5
Fyllmasser senere enn c1900 =D	D0	D1	D2	D3	D4	D5

8. Bestanddeler

Type	Mengde
A2	4
	3
	2
	1

Funn (mengde og bevaring)

Tegl	Keramikk	Glass	Jern	Øvrige metaller	Tre
Lær	Tekstil	Tau	Bein	Horn	Annet 5% (bryggestein, rød tel)

Kontekst tolkning

Karakter: Naturlig; **Bosetning/Dyrkning:** Utjevning; Bygging/Stabilisering/Drenering; Ødeleggelse
Akkumulasjonshastighet: Ubestemmelig; **Sakte;** Uavbrutt; Fort; Redepoering
Mekaniske faktorer: Ubestemmelig; Fravær; **Utvasking/innvasking;** Forvitring; Brenning .
Inklinasjon: Ubestemmelig; >75% parallell; >50% parallell; Vinklet; Vilkårlig
Utbredelse: Ubestemmelig; **Uniform;** Ikke-uniform; Ureg.konsent.; Reg. konsentr.

Kontekstens plassering/skisse

Lag 1: under markoverflaten og over Lag 2

Stratigrafisk relasjon

	overflate	
	Denne kontekst: lag 1	
	Lag 2	

kontekstskjema:

prosjektnavn Bispegata 35, Hamarøypengen,
Hamar, prosjektnr. 1020745.

Kontekstnummer
Sjakt 1, N-profil, Lag 2

Lokalitet/felt
Bispegt. 35, Hamar

Konteksttype
Lag/nedgravning/struktur
Lag

Form: Horisontalt

Tegning nr 1

Navn Hilde R. Amundsen
Dato 04.07.2016

Kontekstbeskrivelse

- 1 Ganske kompakt, leirholdig, noe stein/grus
- 2 Mørkegult/-brunt "spettet"
- 3 Svakt jordaktig
- 4 Blir lysere når opptørket (grålig)
- 5 Jevnt, men se pkt. 2
- 6 8-35 cm., ujevnt over en 13 m lang profil
- 7 God 4 omrotet/redeponert))
- 8 95% botanisk, 4% gjenstander (bryggestein, rød tegl, glass), 1% ubrent dyrebein

Lag:
1) konsistens/kompakthet 2) Farge 3) Lukt 4) Fargeskifte 5) overflate
6) tykkelse & utbredelse 7) Bevaringstilstand 1-5 8) Bestanddeler: %botanisk, %zoologisk, %mineralisk, %gjenstander

Nedgravning/snitt:
1) form i plan 2) form på sider 3) form i bunn 4) overflate 5) vinkling 6) orientering 7) Dimensjoner 8) K-nr på fyll

Struktur/konstruksjon:
Stein/tegl/tre: 1) materiale 2) størrelse 3) overflatebehandling
4) konstruksjonsmetode 5) Form/orientering/tversnitt 6) bindemiddel
7) Retning på stein/tegl/tre 8) dateringsgrunnlag

7. Bevaring

Position in relation to groundwater	0 (ingen)	1 (elendig)	2 (dårlig)	3 (middels)	4 (god)	5 (utmerket)
over grunnvann (umettet sone) =A	A0	A1	A2	A3	A4	A5
Overgangssone (flukterende vann) =B	B0	B1	B2	B3	B4	B5
I grunnvannet (mettet sone) =C	C0	C1	C2	C3	C4	C5
Fyllmasser senere enn c1900 =D	D0	D1	D2	D3	D4	D5

8. Bestanddeler

Type	Mengde
A2	4
	3
	2
	1

Funn (mengde og bevaring)

Tegl del av 4%	Keramikk	Glass del av 4%	Jern	Øvrige metall	Tre
Lær	Tekstil	Tau	Bein 1% ubrent	Horn	Annet del av 4% (bryggestein)

Kontekst tolkning

Karakter: Naturlig; **Bosetning/Dyrkning; Utjevning; Bygging/Stabilisering/Drenering; Ødeleggelse**

Akkumulasjonshastighet: Ubestemmelig; **Sakte; Uavbrutt; Fort; Redeponering**

Mekaniske faktorer: Ubestemmelig; **Fravær; Utvasking/innvasking; Forvitring; Brenning .**

Inklinasjon: Ubestemmelig; **>75% parallell; >50% parallell; Vinklet; Vilkårilig**

Utbredelse: Ubestemmelig; **Uniform; Ikke-uniform; Ureg.konsent.; Reg. konsentr.**

Kontekstens plassering/skisse

Lag 2: under Lag 1 og over Lag 3
(undergrunn)

Stratigrafisk relasjon

	Lag 1	
	Denne kontekst: lag 2	
	Lag 3	

44

kontekstskjema:

prosjektnavn Bispegeta 35, Hamarkeupengen,
Hamar, prosjektnr. 1020745.

Kontekstnummer
Sjakt 3, Ø-profil, Lag 1

Lokalitet/felt
Bispegt. 35, Hamar

Konteksttype
Lag/nedgravning/struktur
Lag

Form: Horisontalt

Tegning nr 2

Navn Hilde R. Amundsen
Dato 04.07.2016

Kontekstbeskrivelse

- 1 Middels kompakt, tørt
- 2 Mellombrun
- 3 Svakt jordaktig
- 4 Blir lysere når opptørket (grålig)
- 5 Jevn
- 6 5-20 cm., tykkest i N-del
- 7 God 4(plen/-matjord)
- 8 90% botanisk, 10% gjenstander (bryggestein, rød tegl)

Lag:
1) konsistens/kompakthet 2) Farge 3) Lukt 4) Fargeskifte 5) overflate
6) tykkelse & utbredelse 7) Beværingsstilstand 1-5 8) Bestanddeler: %botanisk, %zoologisk, %mineralisk, %gjenstander

Nedgravning/snitt:
1) form i plan 2) form på sider 3) form i bunn 4) overflate 5) vinkling 6) orientering 7) Dimensjoner 8) K-nr på fyll

Struktur/konstruksjon:
Stein/tegl/tre: 1) materiale 2) størrelse 3) overflatebehandling
4) konstruksjonsmetode 5) Form/orientering/tversnitt 6) bindemiddel
7) Retning på stein/tegl/tre 8) dateringsgrunnlag

7. Bevaring

Position in relation to groundwater	0 (ingen)	1 (elendig)	2 (dårlig)	3 (middels)	4 (god)	5 (utmerket)
over grunnvann (umettet sone) =A	A0	A1	A2	A3	A4	A5
Overgangssone (flukterende vann) =B	B0	B1	B2	B3	B4	B5
I grunnvannet (mettet sone) =C	C0	C1	C2	C3	C4	C5
Fyllmasser senere enn c1900 =D	D0	D1	D2	D3	D4	D5

8. Bestanddeler

Type	Mengde
A2	4
	3
	2
	1

Funn (mengde og bevaring)

Tegl del av 10%	Keramikk	Glas	Jern	Øvrige metaller	Tre
Lær	Tekstil	Tau	Bein	Horn	Annet del av 10% (bryggestein)

Kontekst tolkning

Karakter: Naturlig; **Bosetning/Dyrkning; Utjevning; Bygging/Stabilisering/Drenering; Ødeleggelse**

Akkumulasjonshastighet: Ubestemmelig; **Sakte; Uavbrutt; Fort; Redepoering**

Mekaniske faktorer: Ubestemmelig; **Fravær; Utvasking/innvasking; Forvitring; Brenning .**

Inklinasjon: Ubestemmelig; **>75% parallell; >50% parallell; Vinklet; Vilkårilig**

Utbredelse: Ubestemmelig; **Uniform; Ikke-uniform; Ureg.konsentr.; Reg. konsentr.**

Kontekstens plassering/skisse

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Lag 1: under markoverflaten og over Lag 2

Stratigrafisk relasjon

	Markoverflate	
	Denne kontekst: lag 1	
	Lag 2	

45

kontekstskjema:

prosjektnavn Bispegeta 35, Hamarkeupengen,
Hamar, prosjektnr. 1020745.

Kontekstnummer
Sjakt 3, Ø-profil, Lag 2

Lokalitet/felt
Bispegt. 35, Hamar

Konteksttype
Lag/nedgravning/struktur
Lag

Form: Horisontalt

Tegning nr 2

Navn Hilde R. Amundsen
Dato 04.07.2016

Kontekstbeskrivelse

- 1 Middels kompakt, tørt
- 2 Mellombrun
- 3 Svakt jordaktig
- 4 Blir lysere når opptørket (grålig)
- 5 Jevn
- 6 10-30 cm., tykkest i S-del
- 7 God 4(men inget intakt kulturlag)
- 8 80% botanisk, 10% mineralisk, 10% gjenstander (bryggestein)

Lag:
1) konsistens/kompakthet 2) Farge 3) Lukt 4) Fargeskifte 5) overflate
6) tykkelse & utbredelse 7) Beværingsstilstand 1-5 8) Bestanddeler: %botanisk, %zoologisk, %mineralisk, %gjenstander

Nedgravning/snitt:
1) form i plan 2) form på sider 3) form i bunn 4) overflate 5) vinkling 6) orientering 7) Dimensjoner 8) K-nr på fyll

Struktur/konstruksjon:
Stein/tegl/tre: 1) materiale 2) størrelse 3) overflatebehandling
4) konstruksjonsmetode 5) Form/orientering/tversnitt 6) bindemiddel
7) Retning på stein/tegl/tre 8) dateringsgrunnlag

7. Bevaring

Position in relation to groundwater	0 (ingen)	1 (elendig)	2 (dårlig)	3 (middels)	4 (god)	5 (utmerket)
over grunnvann (urnettet sone) =A	A0	A1	A2	A3	A4	A5
Overgangssone (flukterende vann) =B	B0	B1	B2	B3	B4	B5
I grunnvannet (mettet sone) =C	C0	C1	C2	C3	C4	C5
Fyllmasser senere enn c1900 =D	D0	D1	D2	D3	D4	D5

8. Bestanddeler

Type	Mengde
A2	4
	3
	2
	1

Funn (mengde og bevaring)

Tegl del av 10%	Keramikk	Glas	Jern	Øvrige metaller	Tre
Lær	Tekstil	Tau	Bein	Horn	Annet del av 10% (bryggestein)

Kontekst tolkning

Karakter: Naturlig; Bosetning/Dyrkning; Utjevning; Bygging/Stabilisering/Drenering; Ødeleggelse

Akkumulasjonshastighet: Ubestemmelig; Sakte; Uavbrutt; Fort; Redeponeering

Mekaniske faktorer: Ubestemmelig; Fravær; Utvasking/innvasking; Forvitring; Brenning .

Inklinasjon: Ubestemmelig; >75% parallell; >50% parallell; Vinklet; Vilkårilig

Utbredelse: Ubestemmelig; Uniform; Ikke-uniform; Ureg.konsentr.; Reg. konsentr.

Kontekstens plassering/skisse

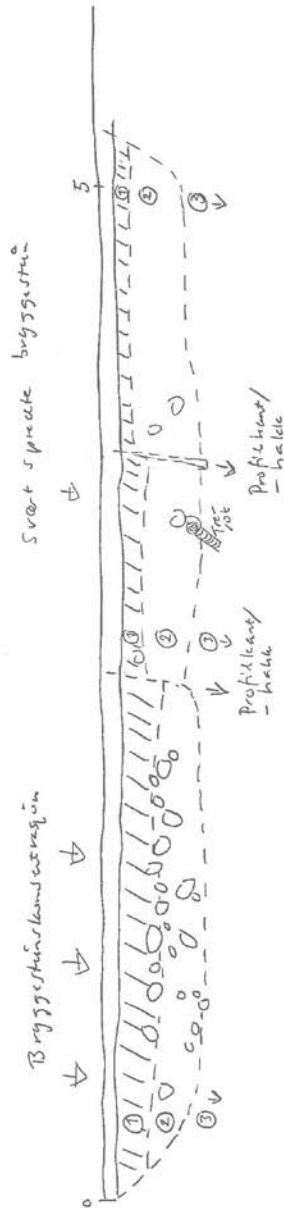
Lag 2: under Lag 1 og over Lag 3

Stratigrafisk relasjon

	Lag 1	
	Denne kontekst: lag 2	
	Lag 3	

46

PROFILTEGNING 2. SJAKT 3, Ø-PROFIL (ca. 5 m LANG).
 BISTEFT. 35, HA MARKAUFANGEM, HA MARA K.
 NIKU.

LAG 1: PLEN/-MATJER, MELLOMBRUN HUMUS, ca. 5-20 cm., TYKKEST I N. DRYGGESTEIN.

LAG 2: MELLOMBRUN MOT GRÅLIG HUMUS IBLANDET FIN GRUS OG

FINE SKIFERPARTIKLER/-STEIN, ca. 10-30 cm., TYKKEST I S. BRYGGESTEIN.

LAG 3: UNDERGRUNN: SKIFRIG BERG/SEIFER FJELL.

SJAKT 3, Ø-PROFIL
 (5 m N-S)
 M: 1:20
 Halld R. Amundsen, NIKU
 01.07.2016

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 113/2016

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00